Людмила Сорочук

кандидат філологічних наук,
науковий співробітник Центру українознавства
філософського факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка, м. Київ

ORCID:0000-0003-0478-356X

Email: LVS1166@ukr.net

РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ У ДЕКОНФЛІКТИЗАЦІЇ УКРАЇНСТВА

Анотація. У статті порушується питання вагомості збереження й примноження національних культурних традицій українців, без яких не можна сподіватися на розвиток в цивілізаційному процесі, адже базуючись на культурно-духовні пріоритети, формується повноцінне соціокультурне середовище, що має ціннісні орієнтири. У статті розглядається сутність національної культури як сфери духовних і матеріальних надбань, що впливають на комунікативну організацію людей з визначеними цінностями та нормами поведінки.

Підкреслюється роль національної культури як потужного чинника деконфліктизації українців як в Україні, так і за її межами. Відомо, що українська культура впродовж тривалого часу нівелювалась, зазнавала цензурних заборон та ідеологічного тиску, особливо в радянський період. Наша культура пережила період руйнування, але настав час національно-культурного відродження, можливостей вільного вибору та самореалізації митця, час відродження й розвитку етнокультурних надбань українців, що є одним із пріоритетів відродження й збереження нації. Українська нація модернізується, активно творить свій культурний простір попри гальмування застарілої адміністративної системи, економічної нестабільності, гібридної війни та проявів воєнної агресії зі сторони Росії.

У статті досліджуються особливості творення культурного простору українства в сучасних умовах, враховуючи виклики глобалізованого світу та загрози «руського мира». Завдяки державній підтримці й здійсненню програм гуманітарної політики відбувається консолідація українського суспільства та об'єднання громадян України і українства в світі навколо національних цінностей та пріоритетів. Ядром єднання українства є національна ідея, збереження самоідентичності, патріотизм та утвердження української нації у сучасному світі.

Акцентується увага на тому, що національна культура має великий потенціал в утвердженні України в світовому культурному просторі і є консолідуючим чинником політичної єдності суспільства, особливо в сучасних умовах гібридної війни та боротьби українців проти російської збройної агресії.

Ключові слова: національна культура як чинник деконфліктизації, соціокультурне середовище, консолідація українства, культурний простір, культурний потенціал.

Liudmyla Sorochuk

PhD in Philology, Research Associate,
Center of Ukrainian Studies, Faculty of Philosophy,
Taras Shevchenko National University of Kyiv

THE ROLE OF NATIONAL CULTURE IN THE DE-CONFLICTING OF UKRAINIANNES

Abstract. The article raises the issue of the importance of preserving and increasing the national cultural traditions of Ukrainians, without which one cannot hope for development in the civilization process, because based on cultural and spiritual priorities, a full-fledged sociocultural environment with values is forming. The article considers the essence of national culture as a sphere of spiritual and material possessions that influence the communicative organization of people with specific values and norms of behavior.

The role of national culture as a potent factor in the deconfliction of Ukrainians in Ukraine and abroad is underlining. It is known that Ukrainian culture has been leveled for a long time, subjected to censorship bans and ideological pressure, especially during the Soviet period. Our culture has gone through a period of destruction, but now it is a time for national and cultural revival, opportunities for free choice and self-realization of the artist, time for renaissance and development of the ethnocultural heritage of Ukrainians, which is one of the priorities of national revival and preservation. The Ukrainian nation is modernizing, actively creating its cultural space despite the

slowdown of the outdated administrative system, economic instability, hybrid warfare, and manifestations of military aggression by Russia.

The article examines the peculiarities of the creation of the cultural space of Ukrainians in modern conditions, taking into account the challenges of the globalized world and the threats of the "Russian world". Thanks to the state support and implementation of humanitarian policy programs, the consolidation of Ukrainian societies, and the unification of citizens of Ukraine and Ukrainians in the world around national values and priorities. The core of the unity of Ukrainians is the national idea, the preservation of self-identity, patriotism, and the establishment of the ukrainian nation in the modern world.

The emphasis is determined on the fact that national culture has a great potential in establishing Ukraine in the world cultural space and is a consolidating factor in the political unity of society, especially in the current conditions of hybrid warfare and the struggle of Ukrainians against Russian aggression.

Keywords: *national culture as a factor of deconfliction, sociocultural environment, consolidation of Ukrainians, cultural space, cultural potential.*

Постановка проблеми. Дослідження творення культурного простору українства в сучасних умовах, ураховуючи виклики глобалізованого світу та загрози «руського мира», шаленого тиску й втручання в культурно-інформаційне поле України зі сторони країни-агресора є актуальним і необхідним.

Нині набирають нових форм соціокультурні зв'язки між країнами світу, активізувались контакти й діалоги з іншими культурами, відбувається поступове «стирання меж культури», пов'язаних з активною еміграцією великої кількості людей і насиченості й відкритості інформації завдяки новітнім технологіям засобів комунікації. Не менш важливим є зацікавленість сучасних науковців у дослідженні й аналізі проблеми національного самоствердження українців у сучасному світі в контексті відновлення та реконструкції культурно-історичної пам'яті.

Зауважимо, що значною мірою на процеси культуротворення в українському соціумі впливають внутрішні й зовнішні виклики та загрози. Серед зовнішніх – російська військова агресія, інформаційна війна, яка ведеться потужними та профінансованими силами російських медіа із застосуванням неоімперських ідеологічних доктрин на кшталт «русская весна», «народи брати», «руського мира» та ін. Водночас не менш небезпечними для незалежної України є й внутрішні загрози, зокрема – соціальна нестабільність, гуманітарно-культурна криза, загострення питань функціонування української мови як державної, активна діяльність антиукраїнських сил (так званої п'ятої колони), економічна криза та поширена пандемія вірусної інфекції COVID-19. Названі чинники загострюють проблеми конфліктності в українському соціумі, особливо в контексті ідеології сучасного політичного процесу.

Аналіз наукових публікацій. Проблематикою творення та функціонування української культури, питаннями розвитку і примноження національно-культурних надбань цікавило багатьох дослідників. Теоретичний підхід до дослідження зазначеного питання у своїх працях розкривали В. Шейко, Е. Германова, В. Бокань, Л. Польовий, К. Іванова та ін. Висвітленню активної ролі культурної складової у процесах загальноцивілізаційного поступу, зокрема державотворенні в Україні присвятили свої наукові розвідки Ю. Богуцький, В. Андрущенко,

Ж. Безвершук, Л. Новохадько [1;8]. Інформацію про сучасну авангардну Україну, яка має величезні культурні багатства через філософсько-культурологічне бачення подав М. Попович у науковій праці «Культура» (2015). На особливу увагу заслуговує академічне видання з історії української культури «Історія української культури у п'яти томах» [12;13]. Зазначена фундаментальна праця низкою дослідників і культурологів показує цілісну картину розвитку різних сфер культури українців і українства з прадавніх часів дотепер. Автори розкривають характер і структуру української культури – її життєздатність і місце у світі, а також роль в утвердженні національного буття.

Варто згадати і журнал «Українська культура, який виходить у світ з 1921 р. Після здобуття українцями незалежності в 1991 р., новим вектором видання стали утвердження національної самосвідомості читачів, захист національних пріоритетів у культурі і мистецтві, висвітлення української історії та духовності. У виданні опубліковано безліч матеріалів про видатних діячів культури, а також діаспорян, які раніше були заборонені тоталітарним режимом СРСР.

Останнім часом науковці і практики звертають увагу на народну культуру (сільський тип культури, сільський туризм, сучасні народні промисли, проведення різних свят та ярмарків у сільській місцевості), серед них: Є. Подольська, В. Лихвар, Д. Погорілий. Такий підхід показує, що кожна культурна форма може поєднуватись і взаємодіяти між собою, наповнюючи культурно-інформаційний простір якоюсь особливістю, що у свою чергу знімає конфліктну напругу між сільськими та міськими жителями. Пізнавальною у плані дослідження обрядового фольклору та реконструкції проведення в сучасних умовах народних свят, послужить робота М. Шкоди «Традиції і свята українського народу» (2008), а також наукове дослідження Т. Гундорової «Транзитна культура». Цікавими дослідженнями креативних культур і сучасного стану культурних «проривів» у медіа просторі є наукові розвідки Т. Філіної, Ю. Коменецької, Г. Колтишевої, Варто згадати наукову розвідку М. Татаренко «Мистецтво та культура в медійну епоху» [10]. Про унікальність України в європейському соціокультурному просторі, яка змушена вирішувати питання протистояння

європейських і євразійських проєктів, що набули форми гібридної війни говорить у науковому дослідженні Л. Якубова «Євразійський розлам. Україна в добу гібридних викликів» [14]. Конфлікт мов та ідентичностей у пострадянській Україні вивчала Л. Масенко [3].

Метою статті є з'ясування сутності головних причин вияву протистояння в культурному просторі України та пошуку шляхів деконфліктизації українського суспільства, а саме – культурного діалогу, культурної місії з метою національної консолідації українства.

Виклад основного матеріалу. Розвиток людських спільнот загалом і формування національних держав зокрема засвідчують, що культура була основним стимулюючим фактором, вагомим потенціалом подолання різних розбіжностей, а отже – консолідуючим чинником формування нації. Нині культура, як спосіб організації суспільного й індивідуального життя відіграє велику роль у забезпеченні повноцінного життя людини, формуванні цінностей і забезпеченні культурних потреб, адже людина протягом життя пізнає культуру й сама її творить. «На цьому когнітивному шляху людської цивілізації найсуттєвішою його компонентою виступає вивчення процесу становлення людини у сенсі культурного зростання як фундаментальної основи поступу» [5, с. 44]. Коли ми говоримо про культурне зростання, культурний прогрес будь-якого народу чи нації і зокрема українців, маємо акцентувати увагу на необхідності збереження, примноження духовних і матеріальних надбань минулих поколінь, і збереження фольклорно-етнографічних традицій. «Етнокультурні надбання, поза сумнівом, є тим визначальним чинником, ідентифікатором українського етносу, який увібрав багатий колорит й своєрідність української культури і ментальності» [7, с. 56]. Зрозуміло, що національна культура є «візитною карткою» народу чи нації у світі. Культура українців завжди відігравала вирішальну роль у збереженні української мови, духовності, національної ідентичності й надавала перспектив існуванню українців як нації в європейському цивілізаційному просторі. Сьогодні ми говоримо про культуру як про фактор консолідації українського суспільства, як про духовно інтегруючу силу за умов потужного впливу на свідомість громадян України і пропаганді антиукраїнських програм інформаційними хакерами та найманцями, профінансованими силами з боку російських медіа.

М. Жулинський, досліджуючи національно-культурні міфи та реалії українського суспільства, перспективи його національного самовизначення, сказав: «Який же тип культури має бути покладений в основу української державності? Питання складне, бо культура завжди обстоює свій духовний суверенітет, на який зазіхає держава. Наша культура пережила, здається, небачений досі в світі державний терор і тотальний пресинг з боку влади (період панування комуністичного режиму – Л. С.), але її bastioni не

були дощенту зруйновані. Цінності й традиції національної культури збереглися в багатьох формах, хоча понесені втрати страшні» [4, с.127]. Зрозумілим стає той факт, що духовна атмосфера національного й культурного відродження українців у самій Україні, так і поза її межами, там де проживали українці, творилася, звісно, у важких умовах, особливо в радянський період тоталітарного режиму. Поступово розгортався процес творення єдиного культурного організму українства завдяки підвищенню культурного рівня, усвідомлення того хто такі українці, боротьбою за свободу. Саме через культуру українці ототожнювали себе як самобутній народ зі своїми духовними цінностями, мовою, народними традиціями й ментальністю. У 1991 р. Україна звільнилася від кайданів Радянського Союзу й стала незалежною державою. «Втім існує й інший фактор, що суттєвим чином впливає на культурний поступ України. Пострадянська культурна, передусім ідеологічна, інерція залишається чи не найпотужнішим чинником гальмування її трансформаційного переходу», – зауважує Л. Якубова [15, с. 329]. Відтоді продовжується процес українського національного культурного творення, заклавши в основу етнокультурні надбання попередніх поколінь. «Українська нація, здобувши незалежність, вдосконалює своє правове поле, має державну символіку й державні свята, фактично звільняється від тиску тоталітарної пропаганди, сповідуючи свободу слова й свободу вибору» [6, с. 286].

У сучасних умовах, попри фінансову кризу, політичну нестабільність (конфлікт інтересів), проявів гібридної війни та воєнної агресії з боку Росії, завдяки державній підтримці й здійсненню програм гуманітарної політики, українська нація модернізується й активно творить свій культурний простір. Верховною Радою України було прийнято Закон «Про культуру» від 14.12.2010 № 2778-VI, де визначається положення, що культурний простір України – це сфера, у якій відповідно до законодавства проводиться культурна діяльність і задовольняються культурні, інформаційні та дозвілєві потреби громадян, що охоплює, зокрема телебачення, радіомовлення, періодичні друковані видання та книговидавничу продукцію, ринок культурних благ, а також культурно-мистецьке середовище. Варто зазначити, що велику роботу щодо збереження та розвитку національної культури проводить Український культурний фонд (УКФ) – державна установа, створена у 2017 р., на підставі відповідного закону України, із метою сприяння розвитку національної культури та мистецтва в державі, забезпечення сприятливих умов для розвитку інтелектуального та духовного потенціалу особистості й суспільства, широкого доступу громадян до національного культурного надбання, підтримки культурного розмаїття та інтеграції української культури у світовий культурний простір. Діяльність фонду, згідно з чинним законодавством, спрямовується та координується Міністерством культури України (інформація про УКФ використана з

інтернет-енциклопедії Вікіпедія). За останні три роки український культурний фонд підтримав 1685 різних культурних проєктів на суму 1,5 млрд грн і закликає представників культури та креативних індустрій долучатися до створення нових програм та проєктів. Важливу роль у цьому процесі відіграють законодавчі ініціативи, спрямовані на відновлення культурної пам'яті.

В Україні в умовах гібридної війни та інформаційно-психологічного впливу, нав'язування чужої мови та культури з боку РФ відбуваються активні зміни щодо комунікації в інформаційному просторі та сприйнятті чужих фактів. У зв'язку із пробудженням громадянської позиції, підняттям патріотичних настроїв, українське суспільство зміцніло, посилюється волонтерський рух, меценатство, що веде до єдності й консолідації українства суспільства в боротьбі з ворогом. М. Дорошко, досліджуючи неоголошені війни Росії проти України, сказав: «Український внутрішньополітичний ґрунт, який так активно здобрувала Росія своєю інформаційною, культурною, релігійною, політичною та економічною експансією, все ж виявився не цілком придатним для побудови на ньому російського геостратегічного плацдарму» [2, с. 169].

Нині в Україні паралельно відбуваються різні тенденції – процес глобалізації, трудова еміграція, економічна криза, війна на Сході держави, тому українські громадяни потерпають від зовнішніх загроз, але є ще і внутрішні виклики. Відбувається змішування цінностей, переважає споживацький спосіб життя, нівелювання національними традиціями. Це є виклики глобального світу, але ми переконані, що національно усвідомлене й згуртоване українське суспільство їх подолає. «Сьогодні ми перебуваємо в одному із найбільш тривожних, напружених, найвідповідальніших часів новітньої історії держави України, коли постає необхідність термінової невідкладної зміни систем творення життя, господарювання, управління тощо» [11, с. 87].

Ми хочемо жити у вільній демократичній країні, пишатися не лише «славним минулим», а й нинішніми здобутками і переконливими перспективами у майбутньому. У цьому контексті роль культури не можна недооцінити, оскільки саме вона формує нашу свідомість. Від культури залежить стиль життя та мислення, стосунки між людьми, що впливає і на економічне зростання країни та на самоідентифікацію українців. Досліджуючи українську ідентичність у глобалізованому світі, М. Степико сказав: «Національні особливості культури, менталітету, спільність економічних зв'язків, територій, віросповідання, а також наявність загальних етнічних традицій породжують свідомість національної спільноти – національну самосвідомість» [9, с. 29].

Період «заблокованої культури» минув і нова генерація культурних діячів витворила особливий тип

світобачення, який несе правдиву інформацію про Україну й українців, що вже по-новому звучить у глобальному світі. Нагромадились культурні надбання, завдяки яким українські митці здобувають визнання у світі, зменшуючи відчуття невизначеності й меншовартості, адже в національній культурі закладено підвалини нашої загальнонаціональної стратегії. Переконавшись у стабільності позиції, що культура, незважаючи на кризові явища й великий вплив радянської ідеології в постколоніальний період, стає одним із визначальних чинників розвитку українського суспільства та консолідації українства. Говоримо про культуру як про вагомий потенціал протидії конфліктним загостренням в українському суспільстві.

Висновки. Культура – один із визначальних напрямків розвитку держави. Основою держави є її культурна самобутність, яка, у першу чергу, відображається в етнокультурі титульного народу. Погоджуємось з тим, що етнокультурна самобутність українців знаходить своє відображення у фольклорі, народних святах, календарній обрядовості, декоративному мистецтві, традиціях української кухні та народного вбрання, забезпечуючи культурні потреби й тим самим знімаючи конфліктні напруги у суспільстві. Найважливішою інституцією збереження етнокультурних кодів для нових поколінь є держава і люди.

Отже, розробляючи законодавчі положення в гуманітарній сфері й підтримуючи розвиток і впровадження культурних проєктів, варто урахувати національні інтереси, адже нині є проблема забезпечення функціонування української мови в багатьох сферах суспільного життя. Державна підтримка, що дуже важливо, на законодавчому рівні, а також забезпечення відповідного фінансування у сфері культури, допомагає впровадженню різних культурних проєктів і практик, що сприяє уникненню конфліктних ситуацій в умовах нинішньої економічної, гуманітарної та політичної кризи. Це дозволить передбачити небезпеки і загрози й розробити механізми уникнення конфліктних ситуацій в українському соціумі. Збереження і примноження української національної культури має великий потенціал в утвердженні України у світовому культурному просторі, оскільки культурний простір займає вагомe місце у стратегії розвитку держави й допомагає знайти шляхи забезпечення національних інтересів. Національна культура, як консолідуючий чинник політичної єдності громадян, відіграє велику роль у забезпеченні деконфліктизації українського суспільства, особливо в час боротьби українців проти російської збройної агресії.

1. Богуцький Ю., Андрущенко В., Безвершук Ж., Новохатько Л. Українська культура в європейському контексті / за ред. Ю.П. Богуцького. Київ: Знання, 2007. 679 с.

2. Дорошко М. Неоголошені війни Росії проти України у XX – на початку XXI ст.: причини і наслідки. Київ: Ніка-Центр, 2018. 192 с.

3. Масенко Л. Конфлікт мов та ідентичностей у пострадянській Україні. Київ. ТОВ «Видавництво «Кліо»». 2020. 176 с.

4. Жулинський Микола. Національна культура за умов формування нової суспільної солідарності в Україні. *Нація. Культура. Література: нац.-культ. Міфи та ідейно-естет. Пошуки укр. л-ри*. Київ: Наукова думка. 2010. С. 127–133.

5. Павлюк С. Вимогливий науковий перегляд етнологічної спадщини радянської епохи. *Українська культура: з нових досліджень*. Львів. 2007. С. 44–60.

6. Сорочук Л. Етно- та національно-культурні засади консолідації українства. *Консолідація українства в постколоніальну добу: монографія* / за заг. ред. проф. М. І. Обушного. Київ: Педагогічна думка, 2019. С. 274–303.

7. Сорочук Л. Етнокультурна традиція українців у європейському цивілізаційному просторі. *Соціокультурний поступ українства; цивілізаційний контекст: монографія* / упор. К. Корчено / за заг. ред. М. І. Обушного. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М. М., 2015. С. 56–84.

8. Сорочук Людмила. Сучасні прояви етнокультурного поступу українців. *Українознавчий альманах*. 2014. Випуск. 17. С. 47–49. URL: file:///C:/Users/admin/Desktop/Ukralm_2014_17_14.

9. Степико М. Українська ідентичність у глобалізованому світі: монографія. Харків: Майдан, 2020. 258 с.

10. Татаренко М. Мистецтво та культура в медійну епоху. *Культурологічний альманах*. Випуск 10. Вінниця: «Твори». 2018. С. 171–173.

11. Усатенко Т. Державна мова – чинник національної безпеки. *Українознавчий альманах*. Випуск 20. Київ. 2017. С. 85–90.

12. Федорук О., Сидоренко В. Візуальне мистецтво пострадянської доби (90-ті рр. XX–XXI ст.). *Історія української культури у п'яти томах*. Том 5. Українська культура XX – початку XXI століть. Книга 4 Проблеми функціонування, збереження і розвитку культури в Україні. Київ: Наукова думка. 2013. С. 525–580.

13. Шевченко Є. Українське народне мистецтво на межі тисячоліть. *Історія української культури у п'яти томах*. Том 5. Українська культура XX – початку XXI століть. Книга 4. Проблеми функціонування, збереження і розвитку культури в Україні. Київ: Наукова думка. 2013. С. 643–686.

14. Якубова Л. Євразійський розлам. Україна в добу гібридних викликів. Видання друге, перероб. Київ: ТОВ «Видавництво «Кліо»». 2020. 392 с.

15. Якубова Л. «Русский мир» в Україні на краю прірви. Друге видання. Київ: ТОВ «Видавництво «Кліо»». 2018. 384 с.

European context] / За ред. Yu. P. Bohuts'koho. Kyiv: Znannia. 679 p. (In Ukrainian).

2. Doroshko M. (2018). Neoholosheni vijny Rosii proty Ukrainy u XX – na pochatku XXI st.: prychyny i naslidky [Russia's undeclared wars against Ukraine in the XX - early XXI centuries: causes and consequences]. Kyiv: Nika-Tsentr. 192 p. (In Ukrainian).

3. Masenko L. (2020). Konflikt mov ta identychnostej u postradians'kij Ukraini [Conflict of languages and identities in post-Soviet Ukraine]. Kyiv. TOV «Vydavnytstvo «Klio»». 176 p. (In Ukrainian).

4. Zhulyns'kyj Mykola. (2010). Natsional'na kul'tura za umov formuvannia novoi suspil'noi solidarnosti v Ukraini [National culture under the conditions of formation of new social solidarity in Ukraine]. *Natsiia. Kul'tura. Literatura: nats.-kul't. Mify ta idejno-estet. Poshuky ukr. l-ry*. Kyiv: Naukova Dumka. Pp. 127–133. (In Ukrainian)

5. Pavliuk S. (2007). Vymohlyvyj naukovyj perehliad etnolohichnoi spadschyny radians'koi epokhy [Demanding scientific review of the ethnological heritage of the Soviet era. Ukrainian culture: from new research]. *Ukrains'ka kul'tura: z novykh doslidzhen'*. L'viv. Pp. 44–60. (In Ukrainian).

6. Sorochuk L. (2019). Etno- ta natsional'no-kul'turni zasady konsolidatsii ukrainstva [Ethno- and national-cultural principles of consolidation of Ukrainians]. *Konsolidatsiia ukrainstva v postkolonial'nu dobu: monohrafiia/ za zah. red. prof. M.I. Obushnoho*. Kyiv: Pedahohichna dumka. Pp. 274–303. (In Ukrainian).

7. Sorochuk L. (2015). Etnokul'turna tradytsiia ukrainsiv u ievropejs'komu tsyvilizatsijnomu prostori [Ethnocultural tradition of Ukrainians in the European civilization space]. *Sotsiokulturnyj postup ukrainstva; tsyvilizatsijnij kontekst: monohrafiia/ Upor. K. Kobchenko, za zah. red. M.I. Obushnoho*. Nizhyn: Vydavets' PP Lysenko M.M. Pp. 56–84. (In Ukrainian).

8. Sorochuk Liudmyla. (2014). Suchasni proiavy etnokul'turnoho postupu ukrainsiv [Modern manifestations of ethnocultural progress of Ukrainians]. *Ukrainoznavchij al'manakh*. Vypusk 17. Pp. 47–49. URL: file:///C:/Users/admin/Desktop/Ukralm_2014_17_14. (In Ukrainian).

9. Stepyko M. (2020). Ukrains'ka identychnist' u hlobalizovanomu sviti: monohrafiia [Ukrainian identity in a globalized world: a monograph]. Kharkiv: Majdan. 258 p. (In Ukrainian).

10. Tatarenko M. (2018). Mystetstvo ta kul'tura v medijnu epokhu [Art and culture in the medieval era]. *Kul'turolohichnyj al'manakh*. Vypusk 10. Vinnytsia. «Tvary». Pp. 171–173. (In Ukrainian).

11. Usatenko T. (2017). Derzhavna mova – chynnyk natsional'noi bezpeky [The state language is a factor of national security]. *Ukrainoznavchij al'manakh*. Vypusk 20. Kyiv. Pp. 85–90. (In Ukrainian).

12. Fedoruk O., Sydorenko V. (2013). Vizual'ne mystetstvo postradians'koi doby (90-ti rr. XX–XXI st.). *Istoriia ukrains'koi kul'tury u p'iaty tomakh*. Tom 5. Ukrains'ka kul'tura XX – pochatku XXI stoliť. Knyha 4 Problemy funktsionuvannia, zberezhennia i rozvytku

References

1. Bohuts'kyj Yu., Andruschenko V., Bezvershuk Zh., Novokhat'ko L. (2007) Ukrayins'ka kul'tura v yevropejs'komu konteksti [Ukrainian culture in the

kul'tury v Ukraini [Visual art of the post-Soviet era (90s of the XX–XXI centuries). History of Ukrainian culture in five volumes. Volume 5. Ukrainian culture of the XX - early XXI centuries. Book 4 Problems of functioning, preservation and development of culture in Ukraine]. Kyiv. Naukova dumka. Pp. 525–580. (In Ukrainian).

13. Shevchenko Ye. (2013). *Ukrains'ke narodne mystetstvo na mezhi tysiacholit'. Istorii ukrains'koi kul'tury u p'iaty tomakh*. Tom 5. Ukrains'ka kul'tura XX – pochatku XXI stolit'. Knyha 4. Problemy funktsionuvannia, zberezhennia i rozvytku kul'tury v Ukraini [Ukrainian folk art at the turn of the millennium. History of Ukrainian culture in five volumes. Volume 5. Ukrainian culture of the XX - early XXI centuries. Book 4. Problems of functioning, preservation and development

of culture in Ukraine]. Kyiv. Naukova dumka. Pp. 643–686. (In Ukrainian).

14. Yakubova L. (2020). *Yevrazijs'kyj rozlam. Ukraina v dobu hibrydnykh vyklykiv*. Vydannia druhe, pererobl. [Eurasian fault. Ukraine in the age of hybrid challenges. Second edition, revised]. Kyiv: TOV «Vydavnytstvo «Klio»». 392 p. (In Ukrainian).

15. Yakubova L. (2018). «Russkyj myr» v Ukraini na kraiu prirvy. Druhe vydannia [«Russkyj myr» in Ukraine on the edge of the abyss. Second edition]. Kyiv: TOV «Vydavnytstvo «Klio»». 384 p. (In Ukrainian).

DOI: <https://doi.org/10.17721/2520-2626/2020.27.20>
УДК 908(477):001

Тамара Усатенко

доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник,
Академія праці, соціальних відносин і туризму, Київ

ORCID : 0000-0002-7827-236X

E-mail: tamaraysatenko@gmail.com

Галина Усатенко

кандидат філологічних наук, доцент,
Інститут філології Київського національного університету
імені Тараса Шевченка,

ORCID : 0000-0003-0419-9590

E-mail: galyna.usatenko@gmail.com

УКРАЇНОЗНАВСТВО У ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ НОВОЄВРОПЕЙСЬКОЇ НАУКИ

Анотація. У статті на основі дослідження становлення й розвитку українознавчого вчення в умовах кризи класичної наукової методології проаналізована трансформація новоєвропейської науки від Декарта до сьогодення та протиріччя високих ідей Просвітництва про людину, народ, а також людиновимірні основи постнекласичного українознавства. У ході дослідження охарактеризовано українознавство в контексті фундаментальних зрушень у новоєвропейській науці й у вичлененні гуманітарних наук із природознавчих дискусій про єдність – роз'єднання та пошуки єдності гуманітарних та природничих знань. Розкрито роль українознавства в становленні української літературної мови, правопису, літератури, утвердженні наукових досліджень у процесах культурно-історичного відродження, соціальних, національно-революційних рухах. Проаналізовано загально-теоретичну наукову основу українознавства, відмічено його специфічні ознаки в класичній та некласичній науці. У контексті дослідження розкрито особливості українознавства як цілісної, множинної, людиновимірної науки, в структурі якої частини виражають природу цілого й надають йому специфічні для нього властивості, при цьому поза цілісною структурою частини набувають інших об'єктних особливостей.

У статті наголошується на тому, що переосмислення ролі українознавства у науці, освіті, в усіх сферах життєсвіту є потужною основою консолідації української нації. Обґрунтованими постають міркування, що оновлене українознавство, пройшовши складний шлях становлення, злету й заборон, забуття, відродження стає підмурівком для нової постнекласичної науки.

Ключові слова: українознавство, цілісність, наука, класична, некласична, постнекласична, трансформація, криза.